

در زبان‌های غربی، به جهت لاتین‌نویسی نویسه‌های چینی (هان دزی 漢字) در گویش معیار (گوئیو 國語، گویش عام و رسمی در چین و تایوان)، سیستم‌هایی نوشتاری ابداع شد که نشان‌دهنده آواهای نویسه‌های چینی باشد، و از جمله معروف‌ترین آنها سیستم‌های «وید جایلز» (Wade Giles) و «پین‌یین» (Pinyin) است، که این دومی را با حوصله و دقت بیشتری تدوین کرده‌اند. مثلاً نویسه 道 به سیستم «وید جایلز» می‌شود «tao» و در سیستم «پین‌یین» به شکل «dao» نوشته می‌شود، اما تلفظ آن یک چیز است، «دائو»: صامت «د» (IPA [الفبای بین‌المللی آوانگاری]: /t/ یا /d/)، انفجاری لثوی غیر هائی، نزدیک به «ط» (عربی)، به علاوه مصوتی با آوای پیوستن «آ» (IPA: /a/، پیشین-باز-غیرمدور) به «أ» (IPA: /ɑ/)، پسین-بسته-مدور)، «ئاو» که این همه تنها در یک هجا تلفظ می‌باید شد و شکل نوشتاری آن به صورت «دائو» نباید موجب شود که در دو هجا

(+تو) تلفظ شود. در ادامه، روشی پیشنهاد می‌شود، مبنی بر سیستم آوانگاری «پین‌یین» (اختصار: پ‌ی)، برای فارسی‌نویسی تلفظ نویسه‌های چینی در گویش معیار زبان چینی. از این پس به جهت اختصار در اشاره به فارسی‌نویسی الفاظ در گویش معیار چینی، از اصطلاح «هانسی» استفاده می‌کنیم، لفظی متشکل از «هان+سی»، «هان» برای «هان‌یو» به معنی زبان چینی و «سی» برای «فارسی» (در زبان چینی، زبان فارسی را بوسه یو 波斯语 می‌گویند که یو به معنی «زبان» است و بوسه تلفظ چینی شده «پارسی» است، احتمالاً نظر به گویش تاجیکی). مهم‌تر از همه، سه مسئله در تدوین «هانسی» در نظر گرفته شده است:

- دقت: آنکه برای خواننده ناآشنای فارسی‌زبان تداعی‌کننده تلفظی تا حد ممکن نزدیک به تلفظ صحیح گویش معیار چینی باشد؛
- سادگی: آنکه خواندن و نوشتن آن آسان و با قلم‌های کامپیوتری موجود سازگار باشد؛
- زیبایی: آنکه زیبایی رسم‌الخط فارسی را از بین نبرد و درعین حال به تشخیص و تمایز الفاظ «هانسی» در اشتباه شدن با الفاظ فارسی که آوا یا نگارش مشابه دارد، توجه شود.

صامت‌ها

در زبان چینی، تلفظ هر نویسه شامل یک هجاست و هر هجا مرکب است از یک صامت (بی‌صدا) آغازین و یک مصوت (صدادار) پایانی. مثلاً د/تو (=د+ائو) یا گنگ (=گ+ئنگ). جدول زیر ۲۲ صامت موجود در گویش معیار چینی را نشان می‌دهد:

نرم کامی	لثوی-کامی	برگشته	لثوی	لبی		
g / گ			d / د	b / ب	غیر هائی	انسدادی
k / ک			t / ت	p / پ	هائی	
			n / ن	m / م	خیشومی	
	j / ج	zh / چ	z / ذ		غیر هائی	انسایشی
	q / چ	ch / چ	c / ش		هائی	
h / ه	x / ش	sh / ش	s / س	f / ف	سایشی	
		r / ژ	l / ل		روان	
w / و - y / ی					نیم صوتی	

در ادامه تنها صامت‌هایی را شرح می‌دهیم که نیازمند توضیحی باشد.

..... در گویش معیار زبان چینی دو نوع تلفظ نزدیک به «ش» فارسی وجود دارد، و همین‌طور دو نوع «چ» و دو نوع «ج». در تلفظ یک نوع «ش»، «چ» و «ج» نوک زبان به پشت دندان‌های جلوی می‌ساید، حال آنکه در تلفظ نوع دیگر «ش»، «چ» و «ج» (و همین‌طور «ژ») زبان به عقب می‌خمد. در «هانسی» برای این نوع اخیر، بر روی حروف، یک علامت تشدید (—) می‌گذاریم: «شْ»، «چْ»، «جْ». مانند: «حْی» برای 知 (پی: zhi)، یا «شَانگ» برای 上 (پی: shang). در شکل زیر تفاوت طرز استقرار زبان در تلفظ انواع «ش»، «چ» و «ج» نشان داده شده است:

ج، چ، ش | چینی

ج، چ، ش | فارسی

ج، چ، ش، ژ | چینی

جدول زیر صامت‌های مذکور را در هانسی، پین‌یین، وید جایلز، و تلفظ IPA همراه با مثال نشان می‌دهد.

هانسی	پین‌یین	وید جایلز	IPA	مثال (هانسی)	مثال (پ.ی.و/وید)
چ	j	ch	/tʃ/	جیا	chia/jia
چ̣	zh	ch	/tʃ̣/	چانگ	chang/zhang
چ̇	q	ch'	/tʃʰ/	چین	ch'ian/qian
چ̈	ch	ch'	/tʃʰ/	چانگ	ch'ang/chang
ش	x	hs	/ɕ/	شین	hsian/xian
ش̇	sh	sh	/ʃ/	شانگ	shang/shang
ژ	r	j	/ʐ/ - /ʒ/	ژن	jen/ren

..... «ژ» چینی نیز با زبان به عقب خمیده تلفظ می‌شود، ولی از آنجایی که آوانوشت آن با دیگر حروف به کار رفته تداخل ندارد، علامت تشدید بر روی آن نیازی نیست.

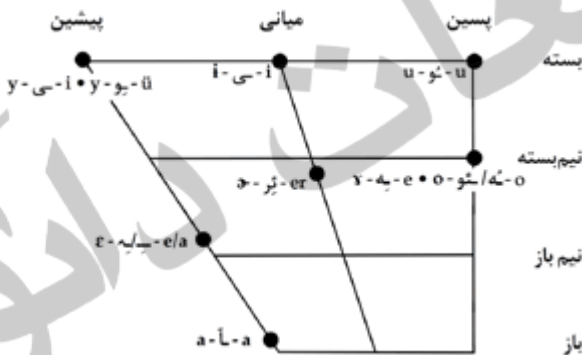
..... دو صامت در گویش معیار هست که از هر کدام گویی دو آوای صامت به گوش می‌رسد. یکی «تس» (پ.ی.و: c، وید: ts) و دیگری «دز» (پ.ی.و: z، وید: dz) که اولی گویی ادغام دو صدای «ت» و «س» باشد و دیگری ادغام دو صدای «د» و «ز». در هانسی این صامت‌ها با دو حرف نوشته می‌شود و روی حرف اول علامت سکون «ء» گذاشته می‌شود. مانند: دزی (پ.ی.و: zi)، تسوئین (پ.ی.و: cun).

..... صامت «و» (IPA: /w/) برخلاف «واو» فارسی، بین دو لب تلفظ می‌گردد.

..... صامت «ه» (IPA: /x/) آوایی سایشی-نرم‌کامی دارد، بنابراین از جهتی نزدیک به «خ» فارسی است.

مصوت‌ها

در اشکال زیر، مصوت‌های گویش معیار چینی و مصوت‌های فارسی (گویش تهرانی) در جدول مصوت‌ها نشان داده شده است. قیاس قرابت‌ها و اختلافات ادای مصوت‌ها در فهم و ادای صحیح‌تر آنها بسیار مفید تواند بود.

اصوات چینی معیار در جدول مصوت‌ها

اصوات فارسی (گویش تهرانی) در جدول مصوت‌ها

* علامت (از راست به چپ): پیش از خط تیره (-) نشانه استفاده شده در بین بین، بین دو خط تیره نشانه استفاده شده در «هانسی» و پس از خط تیره نشانه IPA.
* مصوت‌های پیش از علامت «●» مدور است و مصوت‌های پس از «●» غیر مدور است.

رسم الخط استفاده شده در زبان فارسی دارای اعراب‌هایی چند است که بعضی مصوّت‌های گویش معیار را نمایندگی تواند کرد. اما مشکل در تعیین نشانه‌هایی از جهت مصوّت‌هایی است که نمایندگی آن در گنجایش صرفاً یکی از اعراب‌های خط رایج فارسی نیست. در رسم الخط لاتین از دو حرف صدادار متوالی استفاده می‌کنند و بنابراین نه زیبایی خط از بین می‌رود و نه مشکلی در تعیین نشانه‌ها به وجود می‌آید، مانند ao در dao یا ua در hua. ولی در خط فارسی، هر حرف تنها دارای یک اعراب می‌تواند بود، و رسم الخط اجازه استفاده از دو اعراب متوالی نمی‌دهد. در این مواد از همزه (ئ) از جهت استفاده از اعراب‌های متوالی استفاده می‌کنیم، که حرفی بدون آواست صرفاً به جهت حمل اعراب. مانند: شوئن (پ.ی: xuan)، دائو (پ.ی: dao)؛ و نیز از واو (و) که چند نوع آوای ضمّه و آوایی را که از ادغام با آنها حاصل می‌شود، حمل می‌تواند کرد.

..... در هانسی «سو» همه جا صدای «أ» کوتاه است، مانند بو (پ.ی: bo) که کم‌وبیش شبیه به تلفظ ضمّه در زبان فارسی است. اما این آوا در ادغام، صرفاً با همان علامت ضمّه نوشته می‌شود، مانند: کنگ (پ.ی: kong)، پس در شیوه «هانسی» کونگ نادرست است.

..... صدای «او» کشیده را با «ئو» می‌نویسیم، آن چنانکه در رسم الخط عربی-فارسی رایج است. مانند بُو (پ.ی: bu).

..... پیوستن صدای «او» کشیده به «أ» را با پیوستن «و» به «ئو» نشان می‌دهیم، مانند گُو برای 國 (پ.ی: guo)، و این نباید با صدای شبیه به ضمّه کشیده اشتباه شود که با «و» نشان داده می‌شود، آن چنانکه در رسم الخط عربی-فارسی رایج است. مانند گُو (پ.ی: gou).

..... صدای «آ» کشیده هنگامی که جزء آخر ترکیب باشد، همراه با مدّ می‌آید، مانند: هوآ (پ.ی: hua).

.....: «ی» بعد از صامت‌های هانسی «دز»، «تس» و «س» از صدای «ای» کشیده فارسی فاصله گرفته و به کسره شبیه می‌شود، ولی مانند بین‌بین از این دقت صرف نظر می‌کنیم و همچنان آن را با «ی» می‌نویسیم.

.....: از آنجا که در رسم‌الخط فارسی، حرف تک و تنها واژه محسوب نمی‌گردد، و نیز از جهت حفظ زیبایی خط، هنگامی که حرفی واحد به کمک یک اعراب وافی به آوای مورد نظر است، صورت «هانسی» لفظ را به «ه» ختم می‌کنیم، و این حرف زینت البته تلفظ نمی‌باید شد، مانند: جیه (پ.پی: zhe)؛ و هنگامی که صامت غیرچسبان باشد، در «و»، «د»، «دز»، «ژ»، حرف پایه پایانی با «های تنها» (ه) نوشته می‌شود، مانند: ده (پ.پی: de). همچنین: ضرورت حفظ زیبایی خط و خواندن آسان ایجاب می‌کند که الفظی که به نگارش کسره بر روی «ی» و یا «ئ» پایان می‌یابد، به «حرف پایه پایانی» ختم شود. مانند: جیه (پ.پی: jie) یویه (پ.پی: yue).

چنانچه بخواهند کلمات چندهجایی به کار برند، با رعایت نیم فاصله مشکلی ایجاد نخواهد شد، مانند: د/ئوده جینگ یا د/ئوده جینگ. در روی هم نویسی، هانسی تابع همان قوانین روی هم نویسی بین‌بین است.

درب سایت زیر، توضیحات، اشکال و جداول کامل‌تر درباره این روش فارسی نویسی را می‌توانید دید و نحوه تلفظ نویسه‌ها را در گویش معیار چینی می‌توانید شنید: